

HVORDAN KAN JEG PÅVIRKE FRIVILLIGHETSPOLITIKKEN I MIN KOMMUNE?

En veileder for deg som er aktiv i
frivillige lag og foreninger

FRIVILLIGHETNORGE

INNHOLDSFORTEGNELSE

- ④ Introduksjon

DEL 1

HVORFOR VIL JEG VÆRE MED Å LAGE FRIVILLIGHETSPOLITIKK?

- ⑦ En helhetlig frivillighetspolitikk
- ⑩ Dette får du igjen ved å engasjere deg i frivillighetspolitikken i kommunen
- ⑪ Økt interesse for den lokale frivilligheten
- ⑫ Frivillighet Norges avtale med KS

DEL 2

SLIK KAN DU GÅ FREM FOR Å PÅVIRKE KOMMUNEN TIL Å ETABLERE EN HELHETLIG FRIVILLIGHETSPOLITIKK

- ⑮ Når flere går sammen om en sak
- ⑰ Å ta kontakt med kommunen
- ⑰ Møte med kommunen
- ⑲ Konkrete forslag til kommunen
- ⑳ Lag en tidsplan
- ㉓ Involver lokalavisen

DEL 3

GEVINSTER VED EN HELHETLIG FRIVILLIGHETSPOLITIKK

- ㉓ Dette bør komme ut av dialogprosessen med kommunen
- ㉖ Sluttord

Introduksjon

Målet med denne veilederen er å inspirere lag og foreninger til gå i dialog med kommunen, og å vise hvilke gevinster en slik dialog kan gi.

Sammen med kommunen er dere nærmiljøbyggere. Dere har mye å vinne på å kjenne til hverandre. I fellesskap har dere mulighet til å fremme vekst og utvikling i den lokale frivilligheten.

Frivillighet Norge mener at mangfoldet i, og størrelsen på, det lokale organisasjonslivet må gjenspeiles i lokalpolitikken. Ved å gå i dialog med kommunen kan du og din forening være med å påvirke at også frivilligheten får en plass i lokalpolitikken.

Du og din forening kan påvirke frivillighetspolitikken i din kommune. Sammen med de andre lagene og foreningene i kommunen utgjør dere en selvstendig sektor ved siden av det offentlige og næringslivet. På lik linje med det offentlige og næringslivet må også frivillig sektor få utvikle seg på sine egne premisser.

En levende og mangfoldig frivillighet er den beste garantien for at en kommune er attraktiv å bo i! En kommune med en levende og mangfoldig frivillighet er også en inkluderende kommune som lettere kommer i kontakt med og legger til rette for minoriteter og minoritetsorganisasjoner. Likevel er det utfordringer. Vi mener at kommunene må ta frivilligheten på alvor ved å bygge ned byråkratiske hindre og bygge opp systemer som gir vekstmuligheter for frivilligheten lokalt. Det er et kommunalt ansvar å legge til rette for frivilligheten. Derfor trenger frivilligheten en helhetlig kommunal frivillighetspolitikk! I denne veilederen finner du råd om hvordan lokale lag og foreninger kan gjøre politikerne i din kommune oppmerksomme på nettopp det.

I Norge har vi et bredt folkelig engasjement gjennom deltakelse i frivillige lag og foreninger lokalt. Frivillig virksomhet gir enkeltmennesker mulighet til både å realisere sine egne interesser og bidra i nærmiljøet, og er på den måten med på å styrke lokal identitet. Frivillig virksomhet spenner over ganske ulike områder som bl.a. idrett, helse og sosialomsorg, beredskap, friluftsliv, religion, miljøvern og nærmiljø samt hele spekteret av kulturelle aktiviteter.

Frivillige organisasjoner bringer folk sammen og skaper lokal tilhørighet. I tillegg fyller de en viktig rolle som skoler i demokrati, kanaler for påvirkning og som en kritisk og uavhengig røst overfor det offentlige (kommunen).

Alle som deltar i frivillig arbeid i lag og foreninger lokalt, er en del av et større hele. I Norge er vi verdensmestere i frivillighet med 10 millioner medlemskap i over 80 000 lag og foreninger. 79 % av befolkningen er medlem i minst én organisasjon og 48 % av de over 16 år deltar aktivt. I følge Statistisk sentralbyrå (SSB) bidrar frivilligheten med over 100 milliarder kroner i verdiskaping. Det tilsvarer over halvparten av verdiskapningen i industrien i Norge.

I veilederen vil vi gjennomgående benytte begrepet *kommune* selv om det kan være store ulikheter i politisk styreform og administrasjonsstruktur mellom by- og landkommuner.

Slik er veilederen delt inn:

Del 1 handler om hvorfor man bør engasjere seg i frivillighetspolitikk i egen kommune.

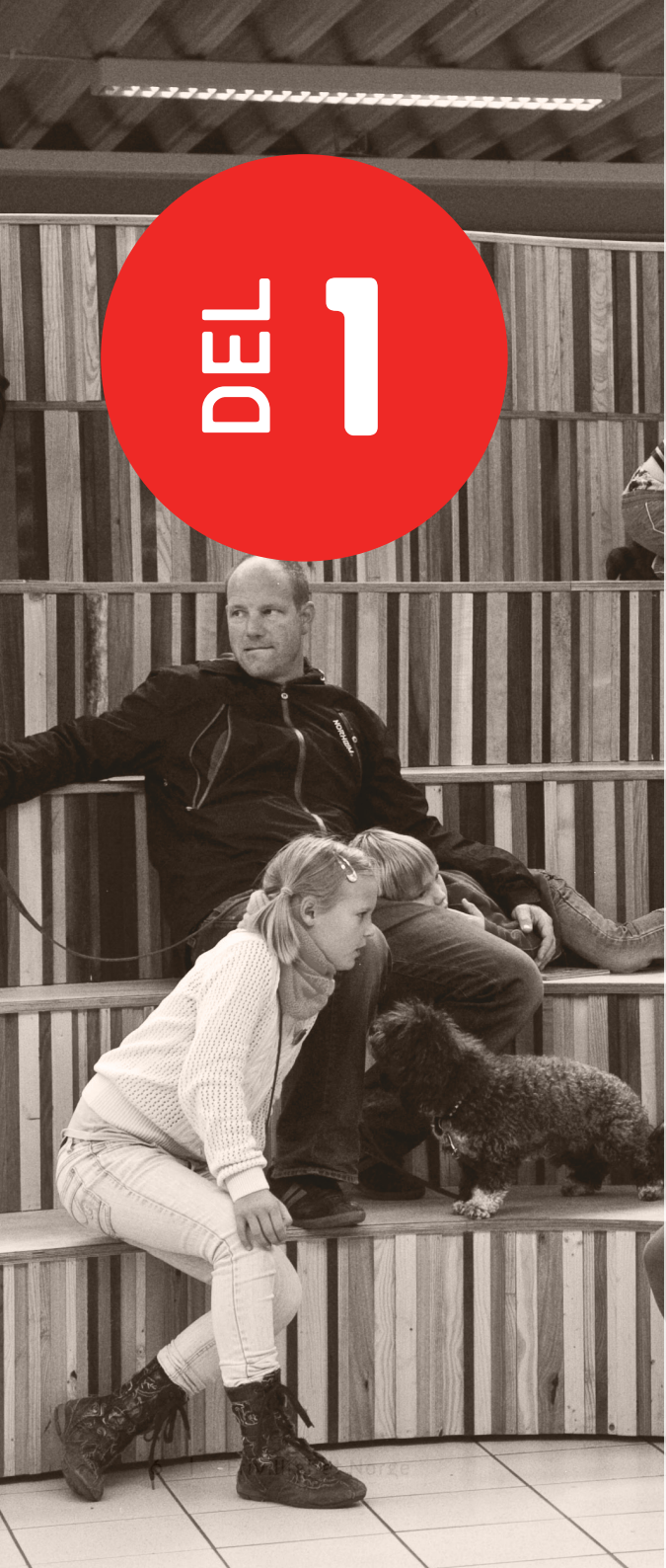

I del 2 vil vi gi noen råd om hvordan man kan gå frem for å påvirke kommunen til å etablere en helhetlig frivillighetspolitikk.

I del 3 skal vi se nærmere på hvilke fordeler man konkret kan hente ut av at kommunen, i samarbeid med frivillige lag og foreninger, har vedtatt en frivillighetspolitikk.

Oslo november 2013

DEL 1

Hvorfor vil jeg være med å lage frivillighetspolitikk?

- 7 En helhetlig frivillighetspolitikk
- 10 Dette får du igjen ved å engasjere deg i frivillighetspolitikken i kommunen
- 11 Økt interesse for den lokale frivilligheten
- 12 Frivillighet Norges avtale med KS

Det norske samfunnet er bygget opp av tre sektorer som har ulike roller og funksjoner. Det offentlige (stat, fylke og kommune), næringslivet (bedrifter, butikker) og sivilsamfunnet, (frivillige organisasjoner, lag og foreninger). De aller fleste kommuner har utarbeidet en egen politikk for næring og næringsutvikling. Næringslivet består av et stort mangfold av aktører, og det er lite hensiktsmessig at hver enkelt bedrift snakker for seg og sine behov i den offentlige næringspolitikken. Næringslivet har derfor organisert seg i ulike former for næringsråd der dette mangfoldet er representert. Kommunen trekker næringsrådene inn som aktive medspillere eller partnere i utarbeidelsen og utøvelsen av næringspolitikken.

En helhetlig frivillighetspolitikk

I introduksjonen så vi hvor omfattende frivillig sektor i Norge er. Mangfoldet i, og størrelsen på, frivillig sektor må gjenspeiles i lokalpolitikken. Kommunen må ta ansvar for å etablere en helhetlig lokal frivillighetspolitikk på samme måte som i næringspolitikken. En helhetlig frivillighetspolitikk kjennetegnes ved at den konkret beskriver:

- Det lokale lag- og foreningslivet og hvilke utfordringer og muligheter det har
- Målsetninger om vekst og utvikling i frivilligheten lokalt, på frivillighetens premisser
- Hvilke rammevilkår som skal bidra til å fremme mer og bedre frivillighet *for alle* typer lag og foreninger
- Hvordan dette skal gjennomføres i praksis

Uten en helhetlig kommunal frivillighetspolitikk er det vanskelig for kommunen å vite hva den bør styre etter for å legge til rette for frivilligheten lokalt. Det blir også vanskelig å vite hva frivilligheten selv mener den trenger for å utvikle seg. En helhetlig frivillighetspolitikk må derfor inneholde konkrete beskrivelser av hvordan kontakt og samhandling mellom kommunen og frivillig sektor skal foregå. Dette øker sjansen for at det skapes bedre samarbeid mellom kommunen og mangfoldet av lokale lag og foreninger.

Hvorfor skal kommunen lage en helhetlig frivillighetspolitikk sammen med lokale lag og foreninger?

Innenfor frivilligheten har særlig lag og foreninger innen idrett og kultur vært flinke til å gjøre som næringslivet ved å danne idrettsråd, musikk/ teaterråd / kulturettråd etc. I tillegg er kommunen pålagt å etablere råd for eldre (eldreråd) og råd for likestilling av funksjonshemmede, der medlemmer i funksjonshemmedes organisasjoner er representert. Utfordringen er at idrett, kultur og funksjonshemmedes organisasjoner bare utgjør deler av frivilligheten og derfor ikke kan snakke alene på vegne av alle i utviklingen av en helhetlig kommunal frivillighetspolitikk.

Kommunen må legge til rette for at også andre typer lag og foreninger, dersom de selv ønsker det, blir trukket inn som medspiller eller dialogpartner. På den måten får alle innen frivilligheten anledning til å være med og gi innspill i utviklingen av frivillighetspolitikken. Målet er at frivillighetspolitikken forankres i kommunen ved at kommunepolitikerne vedtar den som et politisk dokument i kommunestyret.

Klæbu kommune har en fast referansegruppe for samarbeid mellom frivilligheten og kommunen. I referansegruppen møter idrettsråd, kulturellråd og frivillighetsråd fra frivilligheten sammen med to politikere og en fra kommuneadministrasjonen. Frivillighetsrådet representerer alle andre typer lag og foreninger som ikke hører hjemme i idrett eller kultur. På denne måten sikres at alle innen frivilligheten har sin stemme i dialogen med kommunen, og god informasjonsflyt mellom kommunen og lag og foreninger. Referansegruppen møtes to ganger årlig.

Frivilligheten kan selv gjøre noe for å påvirke kommunen

Frivillighet Norge anbefaler lokale lag og foreninger å arbeide for å påvirke kommunen til å forstå hvilken gevinst det ligger i å etablere en dialog mellom kommunen og frivilligheten. For å kunne bidra med innspill overfor kommunen bør de ulike lagene og foreningene samarbeide. Konkret betyr dette at man møtes og utarbeider en felles strategi (se mer om hvordan man konkret kan gå frem i del 2). Argumentene overfor kommunen kan være at en helhetlig frivillighetspolitikk vil:

- skape gjensidighet og forståelse i forholdet mellom kommunen og frivilligheten
- sikre at alle deler av frivilligheten inkluderes
- sikre at frivillighetspolitikken blir mer treffsikker ved at de den gjelder, blir hørt

Også for lag og foreninger som allerede har faste møter med kommunen, vil det være positivt at størst mulig bredde av frivilligheten engasjerer seg i frivillighetspolitikken lokalt. Alle deler av frivilligheten vil komme styrket ut av etableringen av en felles lokal frivillighetspolitikk!

Mange kommuner har etablert ulike former for frivilligsentraler. En omfattende evaluering viser at svært mange av dem driftes av kommunen og har fokus på de områdene av frivilligheten som kommunen selv er mest opptatt av. Frivilligsentralene bidrar til vekst og utvikling for sivilsamfunnet i den grad de legger til rette for mer og bedre frivillighet for *alle typer* lag og foreninger, på frivillighetens egne premisser.

En helhetlig frivillighetspolitikk gir mer samhandling mellom frivilligheten lokalt og mellom frivilligheten og kommunen

Noen kommuner har gode erfaringer med å legge til rette for faste dialogkonferanser. Slike konferanser kan både være et tiltak i en helhetlig frivillighetspolitikk, og være en arena der kommunen og frivilligheten diskuterer tema dere er opptatt av. På slike arrangementer får organisasjonene vist seg frem for offentlige etater og for andre frivillige organisasjoner, og får synliggjort hvordan de kan bidra, hvis de selv ønsker det.

Faste dialogkonferanser, der alle sektorer innen frivilligheten deltar, øker sjansen for å oppdage samarbeidsgevinster, ikke bare ved samarbeid med kommunen, men også mellom lag og foreninger. For eksempel kan denne type møteplasser være et sted der innvandrerorganisasjonene og de tradisjonelle norske lagene og foreningene kan bli mer kjent og på den måten finne nye veier til et lokalt fellesskap.

Dette får du igjen ved å engasjere deg i frivillighetspolitikken i kommunen

Målet med å komme i en aktiv dialog med kommunen er at det skal bli lettere og enda mer stimulerende å drive frivillig arbeid. Frivillighetspolitisk engasjement vil ofte gjøre medlemskapet i en organisasjon mer inspirerende, morsommere og enda mer interessant fordi

- dere får synliggjort hva dere er gode på og hva dere kan bidra med
- det øker sjansen for at din og andres lag og foreninger skal få forutsigbare rammevilkår som gjør det enklere å drive en organisasjon
- du får påvirkningsmulighet og innflytelse i hvordan kommunen legger til rett for
- din forening får økte muligheter til å utveksle ressurser med andre foreninger – som kunnskap, lokaler og nettverk.
- det er lærerikt å finne ut mer om alt som skjer i frivilligheten i lokalmiljøet

Alt dette bidrar til å skape vekst og utvikling i ditt og andres lag og foreninger. Når samarbeid fører til at begge parter opplever en vinn/vinn-situasjon, skaper det i seg selv mer og bedre frivillighet.

Beboerkontoret “Stikk innom sentralen” i bydel Bjerke i Oslo ønsket å legge til rette for et mer levende nærmiljø på Veitvet. Sammen med Veitvetsenteret tilbød beboerkontoret gratis kontorplasser på senteret for personer med kreative yrker mot at de bidro med frivillig innsats i aktiviteter for å fremme utvikling av nærmiljøet. Da de gjennomførte en kartlegging blant folk på Veitvet, kom det frem at et bibliotek sto høyt på ønskelisten. Resultatet var etableringen av organisasjonen *Bok på Veitvet*, som nå driver et åpent brukerstyrt bibliotek til glede for alle i nærmiljøet.

Økt interesse for den lokale frivilligheten

I kommunene ser man i dag en voksende interesse for den ressursen frivillige lag og foreninger lokalt utgjør. Dette skyldes blant annet et økende fokus på frivillighetens rolle i flere offentlige dokumenter som har kommet de seneste årene. Eksempler på dette er samhandlingsreformen, folkehelseloven, Innovasjon i omsorg (NOU 2011:11), Stortingsmeldingen "Morgendagens omsorg" (St.mld. 29–2012–13), folkehelsemeldingen og Kulturutredning 2014.

Det offentliges behov og de frivillige organisasjonenes behov

Alle de politiske partiene har en ambisjon om å styrke og utvikle frivilligheten innenfor helse- og omsorgsfeltet, blant annet ved at flere frivillige skal oppmuntres til å engasjere seg. Men de frivillige er organisasjonenes ressurs – ikke statens eller kommunens! De fleste lag og foreninger i Norge er 100 % basert på frivillig innsats og kunne ikke eksistert uten medlemmenes og andre sympatisørers bidrag. Den beste måten å styrke frivilligheten på er å samarbeide med de eksisterende lagene og foreningene. De vet best hvordan man tar vare på frivillige.

Frivillighet Norge frykter at dersom det offentlige starter rekruttering av frivillige til formål ut fra egne nyttebehov, vil den samlede frivillige innsatsen reduseres i stedet for å styrkes.

For Frivillighet Norge er det viktig at politiske myndigheter tenker helhetlig om frivilligheten, og ikke bare fokuserer på deler av den. Dersom det offentlige kun er opptatt av organisasjoner som har et helse- og omsorgsfokus, mener Frivillighet Norge at man går glipp av det potensialet som ligger i mangfoldet av aktiviteter som andre typer organisasjoner driver. Frivilligheten drives av innbyggernes ønske om å utfolde seg – og å bidra positivt i samfunnet. I tillegg til trivsel, trygghet og tilhørighet fremmer frivillig deltakelse lokalt god helse både fysisk og psykisk. Slik bidrar deltakelse i aktiviteter som kor, teatergruppe, fotoklubb og idrettslag til folkehelsen. Dersom man ønsker mer frivillig innsats på helse- og omsorgsfeltet lokalt, er dette et argument for å styrke alle frivillige lag og foreninger i kommunene.

I Oslo oppdaget brukerne av en psykiatrisk poliklinikk og sjøspeiderne ved en tilfældighet gjensidig positive gevinster ved å inngå et samarbeid. For å få båten sin på vannet trengte sjøspeiderne hjelp. Et oppslag på veggen i poliklinikken førte til at førti brukere ville være med å bidra. Resultatet var en vinn/vinn-situasjon. Sjøspeiderne fikk båten sin på vannet, og brukerne av poliklinikken opplevde at de kunne bidra med noe meningsfylt i nærmiljøet.

Frivillighet Norges avtale med KS

Frivillighet Norge har signert en avtale med kommunenes arbeidsgiver-, interesse- og medlemsorganisasjon (KS). Avtalen er et uttrykk for ønsket om bedre samhandling mellom frivilligheten og kommunene for å støtte og tilrettelegge for den omfattende og viktige aktiviteten i frivillig sektor i Norge.

Avtalen slår fast hvilke viktige prinsipper som må ligge til grunn for samhandling mellom frivilligheten og det offentlige (kommunen). Et eksempel er at frivillig sektor skal anerkjennes på lik linje med de andre sektorene i samfunnet. Samarbeid og samhandling mellom offentlig og frivillig sektor skal baseres på likeverdig partnerskap og gjensidig respekt for hverandres roller.

Både Frivillighet Norge og KS anbefaler organisasjoner på lokalt nivå og de enkelte kommuner og fylkeskommuner å etablere tilsvarende samarbeidsavtaler. For lettere å bli hørt kan denne avtalen derfor brukes som referanse når man tar kontakt med kommunen for å få den til å igangsette prosessen med å utvikle en egen helhetlig frivillighetspolitikk i dialog med lag og foreninger lokalt.

Se hele innholdet i samarbeidsavtalen mellom Frivillighet Norge og KS her:

<http://www.frivillighetnorge.no/samarbeidsplattform/>

Du kan også finne den som vedlegg til veilederen på Frivillighet Norges nettsider.

Når du leser gjennom de prinsippene avtalen bygger på, kan det være lurt å tenke på hvordan de også kan brukes konkret, både når man skal ta kontakt med ledelsen i din kommune og når kommunen og frivilligheten sammen skal utarbeide en helhetlig frivillighetspolitikk.

Det å skape felles møteplasser for norske og flerkulturelle organisasjoner er viktig. Somaliland Women's Solidarity Association og Noregs Ungdomslag har laget en forestilling om hvordan det er å vokse opp som somalisk ungdom i Norge og å ha flere kulturer å forholde seg til. Ideen om et felles teaterprosjekt ble til på et møteplassarrangement i regi av Frivillighet Norge.

I del 1 har vi beskrevet hvordan det offentlige ved kommunen, det lokale næringslivet og den lokale frivilligheten representerer tre ulike sektorer i samfunnet. Vi beskrev også hvordan flest mulig lag og foreninger bør forsøke å samarbeide på tvers for at felles frivillighetspolitiske innspill skal få større vekt overfor kommunen. I del 2 skal vi se mer konkret på hvordan man kan gjennomføre dette.

DEL 2

Slik kan du gå frem for å påvirke kommunen til å etablere en helhetlig frivillighetspolitikk

- 15 Når flere går sammen om en sak
- 17 Å ta kontakt med kommunen
- 17 Møte med kommunen
- 19 Konkrete forslag til kommunen
- 22 Lag en tidsplan
- 23 Involver lokalavisen

Når flere går sammen om en sak

I del 1 viste vi til at flere typer lag og foreninger innenfor frivilligheten allerede samarbeider ved at de har etablert en fast kontaktflate inn mot kommunen. Dette gir dem større påvirkningsmuligheter. For et lag eller en forening som ikke er del av et slikt råd, er det krevende å drive påvirkningsarbeid overfor kommunen alene. Frivillighet Norge anbefaler derfor at flest mulig lag og foreninger går sammen slik at stemmen som taler blir sterkere. Dette vil øke sjansen for at hele frivilligheten blir satt på kartet i din kommune på en helt ny måte.

Ikke vær redd for å ta initiativ

Kanskje er du den personen som ønsker at ditt lag eller forening skal ta initiativ til å kontakte andre frivillige organisasjoner om å samkjøre seg i kontakten med kommunen. Antakelig vil du oppleve at andre har tenkt på det samme som deg. For ikke å miste gnisten underveis kan det være lurt å forberede seg på at ting tar tid. Når dere er flere, er det enklere å ta høyde for at kommunen vil bruke litt tid på involvere alle lag og foreninger i utviklingen av en helhetlig frivillighetspolitikk.

Det er viktig at initiativet om å kontakte andre organisasjoner forankres i styret i ditt lag eller forening gjennom et vedtak. Grunnen er at du og andre i styret vil måtte bruke noe tid til møtevirksomhet med andre organisasjoner, og etter hvert, med kommunen. Vedtaket kan senere danne grunnlag for en redegjørelse overfor årsmøtet.

Hvordan finne frem til andre frivillige organisasjoner som kan være interessert?

Husk å spørre hver nye frivillig organisasjon du kommer i kontakt med om de kjenner andre frivillige lag og foreninger i kommunen som kan være interessert. Noter navn, telefon og mailadresse på alle kontaktpersoner du får tak i. Hvis du er kyndig på PC, lag gjerne et register i et regneark i Excel. Det vil lette arbeidet senere, når du skal ta kontakt med alle. Ikke glem at sosiale medier (Twitter, Facebook og blogger) også kan være et bra sted å annonsere at du ønsker å komme i kontakt med personer i andre lag og foreninger.

Dette er kommunikasjonsplattformer som barne- og ungdomsorganisasjoner og minoritetsorganisasjoner også er aktive på, og de kan være effektive verktøy for å bygge nettverk i denne type saker. Under følger noen forslag til hvordan du kan gå frem for å få kontakt med andre frivillige lag og foreninger i kommunen.

- Undersøk om det finnes en oversikt over lag og foreninger på kommunens nettsider. Dersom en slik oversikt ikke finnes, kan du ringe kommunens servicetorg og spørre om de kan skaffe en slik oversikt.
- Ta kontakt med folk i ditt eget nettverk om de kjenner andre lag og foreninger som kan ha interesse av å bli kontaktet.
- Du kan også søke i Frivillighetsregisteret der mange lag og foreninger har registrert seg. På registerets nettside er det mulig å søke etter alle typer organisasjoner i din egen kommune.

Det første samarbeidsmøtet

På et eller annet tidspunkt vil det være naturlig at alle lag og foreninger som har meldt interesse, samler seg om en møtedato.

Hensikten med møtet er å dele erfaringer om å ha kontakt med kommunen, diskutere hva dere ønsker å oppnå og hva henvendelsen til kommunen bør inneholde.

Husk å unngå å legge møtet i tidsrom som preges av helligdager, konfirmasjoner samt dager og perioder med religiøse markeringer. Det vil øke sjansen for at flest mulig kan komme.

Det er viktig å invitere kontaktpersoner fra hele frivilligheten i kommunen, også de delene av det frivillige feltet som allerede samarbeider med kommunen, for eksempel representanter fra kultur- og fritidsorganisasjoner (idrettsråd, musikk/teater/kulturråd, råd for likestilling av funksjonshemmede og elderråd etc.) Disse vil kunne bidra med gode innspill og interessante erfaringer og ønsker for hva man bør ta opp med kommunen. Jo flere som kan stille seg bak en felles henvendelse til kommunen, jo bedre.

Se også forslag til møteinnkalling med punktliste på Frivillighet Norges nettsider ved å klikke på fanen Kurs & verktøy og deretter Veileder lokal frivillighetspolitikk

Det er viktig å ta referat fra møtet. Det vil blant annet gjøre det enklere for nye folk som kommer til underveis i prosessen, å sette seg inn hva som har skjedd og beslutninger som er tatt. Referatet bør inneholde

- hvem som møtte og tid og sted for møtet
- konkrete punkter som belyser hva dere ble enige om å formidle til kommunen
- ansvarsfordeling og eventuelt en dato for et nytt møte

Opprett gjerne en arbeidsgruppe som kan jobbe videre med det dere ble enige om.

Å ta kontakt med kommunen

Når dere skal ta kontakt med kommunen, anbefaler vi å sende en formell henvendelse per brev. Brevet bør inneholde en kort beskrivelse av hvorfor organisasjonene tar kontakt med kommunen, og en oppfordring om at kommunen inviterer til et møte med konkrete forslag til dagsorden.

Se forslag til innhold i et slikt brev på Frivillighet Norges nettsider ved å klikke på fanen Kurs & verktøy og deretter Veileder lokal frivillighetspolitikk.

Hvem sender vi brevet til i kommunen?

Frivillighet Norge anbefaler at brevet stiles både til administrativ og politisk ledelse i kommunen. I kommunen er disse representert ved administrasjonsleder eller rådmannen og ordfører. I bydelen kalles administrasjonsleder ofte for bydelsdirektør og politisk leder for leder for bydelsutvalget, men dette kan variere fra by til by. Send gjerne kopi til lederne i alle de politiske partiene i kommunen. Det kan bidra til at saken blir politisk viktig og behandles fortere i kommunen.

Dere kan gjerne vise til at Frivillighet Norge og KS anbefaler at kommunen utarbeider en helhetlig frivillighetspolitikk. En slik politikk må utvikles i samarbeid med frivilligheten i kommunen og forankres i kommunens ledelse.

Møte med kommunen

For at både dere og kommunen skal kunne forberede dere skikkelig, bør det i invitasjonen foreligge en dagsorden som bygger på innholdet i brevet dere sendte til kommunen. En dagsorden kan dreie seg om:

- Hvordan ser frivillighetens situasjon ut i kommunen?
- Frivilligheten er en egen sektor i lokalsamfunnet og bidrar til å skape et levende lokalsamfunn. Hvordan kan en helhetlig frivillighetspolitikk bidra til å styrke hele sektorens funksjon og behov?
- Frivilligheten og kommunen har ulike roller i lokalsamfunnet. Hvordan bli bedre kjent og se hvor vi har felles interesser?
- Hvilke gevinster kan man høste ved å utvikle en helhetlig frivillighetspolitikk?
- Hvordan lage en møteplass for dialog med kommunen som inkluderer hele den lokale frivilligheten?
- Veien videre – hva gjør vi fremover?

Hvilke argumenter bør vi bruke overfor kommunen i møtet?

I samarbeidsplattformen som Frivillighet Norge har inngått med KS, kan man finne argumenter for at kommunen må ta initiativ til utviklingen av en lokal frivillighetspolitikk. Med denne i ryggen, kan dere i møte med kommunen argumentere for at en helhetlig frivillighetspolitikk må inneholde konkrete punkter for vekst og utvikling.

Gjerdrum kommune sier at de ønsker “å bli verdensmestre i frivillighet”. De hevder at det er “når kommunen og innbyggerne gjør ting sammen at vi får til ting som fungerer. Å ha en god dialog med lag og foreninger er alfa og omega”. I Gjerdrum kommune er de positive til å samarbeide med de lokale foreningene. Her opplever de at “også ansatte i kommunen har noe å lære av organisasjonene”.

Det er viktig at dere forsøker å tilpasse argumentene til lokale forhold som gjelder i din kommune. Det gjør det lettere for kommunens ledelse å høre på argumentene. Eksempel på lokale forhold kan være:

- Felles interesser – Både kommunen og frivilligheten er nærmiljøbyggere og kan ha en felles interesse i å samarbeide om å løse spesielle oppgaver av lokal art. En helhetlig frivillighetspolitikk vil kunne bidra til at flere organisasjoner opplever vinn/vinn-situasjoner ved å inngå avtaler eller partnerskap med kommunen. Forutsetningen er at organisasjonen opplever at det tjener formålet eller den aktiviteten den utøver.

- Felles arenaer for dialog og erfaringsutveksling mellom foreningene og kommunen
- Liten aktivitet i frivillige lag og foreninger – Frivillige organisasjoner har et ønske om å rekruttere bredere og nå ut til nye grupper. En helhetlig frivillighetspolitikk vil kunne bidra til bedre rekrutteringsmuligheter for lag og foreninger.
- Bare noen organisasjoner er synlige – I mange kommuner er det bare de store eller best organiserte lagene og foreningene som er synlige, og som har kontakt med kommunen. En helhetlig frivillighetspolitikk vil kunne legge forholdene til rette for å utløse det vekstpotensialet som ligger i at alle typer lag og foreninger blir mer synlige.
- Fraflyttingsutfordringer – En helhetlig frivillighetspolitikk vil kunne legge forholdene til rette for at frivillige lag og foreninger bidrar til å gjøre kommunen mer attraktiv å bo i.

Haugesund kommune inviterer årlig alle organisasjoner inn til «Foreningenes dag». Dette er et arrangement der alle frivillige lag og foreninger kan vise frem sine aktivitetstilbud overfor barn og unge i femte klasse. «Vi ringer hver især og vil ha med flest mulig». Foreningenes dag holdes på en skoledag over hele byen og hver elev får velge seg fire aktiviteter de vil delta på. Det har vist seg at det er en stor prosentandel av barna som melder seg inn i en organisasjon i etterkant.

Ved å legge til rette for at lag og foreninger kan komme med innspill til utviklingen av en helhetlig frivillighetspolitikk, synliggjør kommunen at den tar den lokale frivilligheten på alvor.

Konkrete forslag til kommunen

Dere bør i forkant av møtet med kommunen forberede noen konkrete forslag til hvordan kommunen kan involvere hele frivilligheten i utviklingen av en helhetlig frivillighetspolitikk. Under følger to eksempler på hva dere kan foreslå.

Kartlegging av den lokale frivilligheten

Listen dere har utarbeidet over alle frivillige lag og foreninger, er sannsynligvis ikke fullstendig. Dersom det ikke er gjort før, så foreslå overfor kommunen å utarbeide en oversikt over alle organisasjoner som finnes i kommunen. En

slik oversikt bør dekke alle deler av frivilligheten, fra kultur-, idretts- og fritidsområdet til helse og velferd, interessepolitikk, beredskap, religion og livssyn, barne- og ungdomsorganisasjoner og minoritetsorganisasjoner. Foreslå å bruke lokalavisen til å komme i kontakt med frivilligheten. En artikkel der ordføreren i et intervju sier at de ønsker å komme i kontakt med alle typer lag og foreninger, kan være en god idé. Når man først begynner å kartlegge hvilke organisasjoner som finnes i kommunen, blir man ofte overrasket over hvor mange og hvor ulike de er.

På Veitvet, i bydel Bjerke i Oslo, trodde man i 2008 at lag og foreningslivet “lå nede”. Etter en kartlegging viste det seg at det fantes 70 ulike lag og foreninger i bydelen. Etter at beboerkontoret – Stikk Innom-sentralen – begynte å legge til rette for etableringen av nye organisasjoner, er 18 nye kommet til.

Vær oppmerksom på at lokalavisen kan være mindre egnet til å nå ut til innvandrere og barne- og ungdomsorganisasjoner. Innvandrersorganisasjoner kan være lettere å nå ved å ta kontakt med innvandrerrådet på fylkesnivå, voksenopplæringssentre eller ved å ta direkte kontakt med etablerte innvandrersorganisasjoner i kommunen for å søke råd. Som nevnt foran i veilederen kan Frivillighetsregisteret også brukes som utgangspunkt for å skaffe seg oversikt. Om lag en tredjedel av alle frivillige lag og foreninger i Norge har registrert seg i Frivillighetsregisteret. Det er viktig å ha et særlig fokus på lag og foreninger som ikke har en kontaktflate inn mot kommunen fra før.

Deltakelsen i frivilligheten blant innvandrere er svært høy i Norge sammenlignet med andre land, selv om andelen som deltar, ligger noe lavere enn gjennomsnittet for hele befolkningen.

Dialogkonferanse

Et neste steg bør være at kommunen inviterer alle lag og foreninger til å komme med innspill til hva frivillighetspolitikken skal inneholde. En god måte å gjøre dette på er å gjennomføre en dialogkonferanse. Hensikten med en dialogkonferanse er at frivilligheten får anledning til å komme med innspill til frivillighetspolitikken kommunen skal i gang med å lage. Foreslå derfor et arrangement der alle typer lag og foreninger gis anledning til å komme.

Foto: Klaudia Lech

Hvert år arrangerer Gjerdrum kommune Gjerdrumsdagen sammen med lag, foreninger og næringslivet i bygda. Organisasjonene opplever at kommunen er god på samarbeid og tilrettelegging for lag og foreninger.

Et slikt arrangement bør legges til ettermiddagen eller i en helg da de fleste som er engasjert i frivillig arbeid, jobber på dagtid i uken.

Se forslag til hvordan man kan gjennomføre en kafédiallog på Frivillighet Norges nettsider ved å klikke på fanen Kurs & verktøy og deretter Veileder lokal frivillighetspolitikk.

En dialogkonferanse kan for eksempel bestå av to deler

- En “innspillsdel” der lagene og foreningene kommer med innspill til kommunen. En måte å organisere innspillsprosessen på er gjennom det man kaller kafédiallog. Dette er en metode hvor man får samlet inn og sortert mye informasjon på relativt kort tid.
- En ”torgdel”, der de frivillige organisasjonene kan markedsføre seg ved å vise frem sin(e) aktivitet(er), for eksempel i form av stands. Også kommunen kan bruke torgdelen til å vise frem aktiviteter det kan være lurt å samarbeide med lag og foreninger om.

Noe av det kommunen bør få innspill om i dialogkonferansen er:

- Konkrete tiltak som gir lag og foreninger bedre vekst og utviklingsvilkår
- Hvordan legge til rette for jevnlig kontakt mellom kommunen og frivilligheten fremover
- Hva som skal til for at lag og foreninger skal etablere et tettere samarbeid (partnerskap, avtaler, kontrakter, høringer etc.) med kommunen

Dersom det er vanskelig å arrangere både innspill og torgdelen i løpet av samme dag, kan konferansen deles i to, med innspilldelen den ene dagen og torgdelen den neste.

Fordeling av ansvar i gjennomføringen av dialogkonferansen

Samarbeidsplattformen mellom KS og Frivillighet Norge slår fast at det er kommunens ansvar å legge til rette for en aktiv og levende frivillig sektor. Det er kommunen som sitter på ressursene og har muligheten til å koordinere slike arrangementer. Det er derfor viktig å insistere på at kommunen må stå for den praktiske delen av arrangementet (utsendelse av invitasjon til alle lag og foreninger, lokaler, registrering, servering, nødvendig utstyr etc.).

Når det gjelder invitasjonen, er det et poeng at det er du eller andre representanter for frivilligheten som formulerer innholdet. Det er viktig at den kommer fra frivilligheten selv, samtidig som det kommer frem at arrangementet gjøres i samarbeid med kommunen. Dette kan for eksempel løses ved at ordføreren også skriver under invitasjonen. Siden påmeldingen gjelder representanter fra frivilligheten, er det viktig at du eller en annen fra frivilligheten settes opp som kontaktperson på invitasjonen dersom noen har spørsmål om arrangementet. Det er mye bedre at du eller en annen fra frivilligheten svarer på slike spørsmål enn en saksbehandler i kommunen.

Se forslag til innhold i en slik invitasjon på Frivillighet Norges nettsider ved å klikke på fanen Kurs & verktøy og deretter Veileder lokal frivillighetspolitikk.

Kommuneledelsen bør være representert på dialogkonferansen. Foreslå gjerne at du og andre initiativtakere fra frivilligheten, sammen med kommunens ledelse, kan være vertskap på konferansen. Det gir et viktig signal utad om at frivilligheten og frivillighetspolitikk prioriteres av kommunen.

Lag en tidsplan

Før dere avslutter møtet, ta gjerne initiativ til å sette opp en skisse eller milepælsplan som beskriver når de store tingene i prosessen skal skje.

- Hvor lang tid vil saksbehandler trenge til å lage en sak for kommuneledelsen?
- Når går kommunen i gang med å utarbeide en oversikt over lokale lag og foreninger?
- Når skal invitasjonen sendes ut?
- Når skal dialogkonferansen arrangeres?
- Når skal en helhetlig frivillighetspolitikk vedtas i kommunestyret/bydelsutvalget etc.?

I tillegg er det viktig å bli enige om dato og tid for et eventuelt nytt møte dersom det er behov for det.

Involver lokalavisen

Det kan være lurt å tipse lokalavisen om at frivillige lag og foreninger ønsker at kommunen skal utvikle en helhetlig frivillighetspolitikk. Da bør du først ta stilling til om du skal gjøre det i forkant eller i etterkant av møtet med kommunen. Velger du å kontakte lokalavisen før møtet, vil det kanskje føre til oppslag av typen: *"Mener kommunen må legge bedre til rette for frivillige organisasjoner"*. Dette kan bidra til at dere får oppmerksomhet om saken samtidig som dere legger press på kommunen. Men vær oppmerksom på at dette også kan virke konfronterende på kommunen og vanskeliggjøre et fremtidig samarbeid.

Med få unntak er skriftlige henvendelser til kommunen åpne for innsyn for alle interesserte ved at kommunen legger ut en postliste på sine nettider. Et godt tips er å gi brevet en overskrift som kort belyser innholdet på en tydelig og fengende måte. Det er ofte denne overskriften som blir gjengitt på postlisten. Det vil kanskje føre til at en journalist vil fatte interesse og følge opp saken. Samarbeid og dialog mellom lokale frivillige organisasjoner og kommunen vil være interessant som mediesak.

Et alternativ kan være å sende ut en slik pressemelding sammen med kommunen etter møtet. Her kan dere for eksempel få frem hva dere i fellesskap vil oppnå med en tettere dialog. Om du skal gjøre en henvendelse til lokalavisen før eller etter møtet med kommunen, kommer an på hva dere vil oppnå. Dette er en vurdering du bør gjøre i samråd med flere.

Se forslag til pressemelding som kan sendes ut i etterkant av møtet med kommunen på Frivillighet Norges nettsider ved å klikke på fanen Kurs & verktøy og deretter Veileder lokal frivillighetspolitikk.

Ved hjelp av innholdet i denne delen av veilederen skal du nå, sammen med vedleggene du finner på Frivillighet Norges nettsider, kunne tilpasse et eget opplegg for å ta initiativ som fører frem til kontakt med kommunen.

Gevinster ved en helhetlig frivillighets- politikk

- 25 Dette bør komme ut av dialog-
prosessen med kommunen
- 30 Sluttord

I del 1 argumenterte vi for hvorfor man bør engasjere seg i frivillighetspolitikken i sin kommune. I del 2 anbefalte vi en fremgangsmåte som kan føre frem til en dialog med kommunen. Dialog mellom kommunen og frivilligheten er helt avgjørende for å skape et grunnlag for en videre prosess i utviklingen av en helhetlig frivillighetspolitikk. Hvordan en slik utviklingsprosess ser ut, vil variere fra kommune til kommune. I del 3 skal vi se nærmere på hvilke gevinster ditt lag eller forening kan forvente å hente ut av et frivillighetspolitisk engasjement.

Haugesund Turistforening tok i 2010 initiativ til et friluftslivstilbud for utviklingshemmede i samarbeid med kommunen. Kommunen stilte med ansatte til å være ledsagere og Turistforeningen med frivillige som arrangerte friluftaktiviteter. Turistforeningen opplever at samarbeidet har gjort dem mer synlig. Andre ser nå at de gjør et samfunnsmessig viktig arbeid, og at foreningen ikke bare er for folk som skal gå langt, klatre høyt eller bære tunge ryggsekker. Tilbudet førte til at Turistforeningen trakk til seg flere samfunnsengasjerte frivillige.

Dette bør komme ut av dialogprosessen med kommunen

Faste dialogpunkter med kommunen

Det er viktig at den dialogen som blir etablert med kommunen etter hvert kommer inn i faste strukturer. Den bør bli en del av kommunens rutiner og lag og foreningers års- eller handlingsplaner. Under følger noen eksempler på slike dialogstrukturer som etter hvert bør etableres.

- Vi har flere steder henvist til at idretten og ulike deler av kulturlivet har etablert forskjellige former for råd som har faste møter med kommunen. Lag og foreninger som ikke har etablert dette, og som ønsker et tettere samarbeid med kommunen, kan gå sammen om å etablere et tilsvarende råd. Det å delta i et råd kan for eksempel gå på rundgang mellom de ulike typene av organisasjoner som er representert.
- Det kan også etableres faste rutiner for at lag og foreninger som ønsker det, kan motta mail fra kommunen om offentlige høringer og andre kommunale planverk. Det kan gjøre det lettere å delta med innspill i politiske beslutningsprosesser i saker som angår frivilligheten. Dette kan enkelt gjøres ved at man ber kommunen om å bli satt opp på en mailingliste for å motta e-post.
- Frivillighet Norge anbefaler at det arrangeres årlige dialog- eller erfaringskonferanser som arena for en fast dialog mellom kommunen og hele frivilligheten. En slik konferanse vil kunne fange opp nye behov

og aktuelle saker innen frivillig sektor. Det vil i tillegg bidra til at frivillighetspolitikken hele tiden revitaliseres og videreutvikles slik at den oppleves som relevant av partene.

Alle overnevnte prosesser må tilpasses de behov lag og foreninger i din kommune har.

I Haugesund har vellene, gjennom Velforeningens Fellesutvalg, inngått en avtale med Haugesund kommune. Formålet med avtalen er å styrke samarbeidet, bidra til utviklingen av gode bomiljøer og en helhetlig nærmiljøpolitikk. Avtalen sørger for at kommunen sender alle saker om kommunale tiltak som berører vellene, til orientering eller til uttalelse. Avtalen er signert av ordføreren og Fellesutvalgets leder.

Profilering og styrking av egen organisasjon

De fleste lag og foreninger vil være interessert i nye rekrutterings- og utviklingsmuligheter. Dialogen som blir etablert med kommunen, bør kunne igangsette prosesser som fører til økt synliggjøring av de aktivitetene lag og foreninger driver.

På Vågå kommunes nettsider kan man finne en oversikt over alle lag og foreninger i kommunen. Ved å klikke på foreningens navn får man tilgang til foreningenes kontaktpersoner.

På noen områder bør man også kunne forvente konkrete resultater relativt raskt. Under følger noen eksempler på hva som kan komme ut av økt synliggjøring.

- De fleste kommuner har en eller flere ansatte som arbeider med nettbasert informasjon og kommunikasjon rettet mot kommunens befolkning, deriblant via kommunens nettsider. Det bør være en enkel sak å lage et menyvalg på kommunens nettside som gir tilgang til et eget område for lag og foreninger. Her kan det for eksempel legges til rette for at lag og foreninger kan lage en kort presentasjon av seg og sin(e) aktivitet(er) og hvordan man kan komme i kontakt med styret eller andre viktige kontaktpersoner.
- Dialogkonferanser i samarbeid med kommunen bør bli en viktig arena for å profilere egen organisasjon på flere måter:
 - For det første ved at dere kan vise dere frem for befolkningen i kommunen slik at kanskje flere

blir interessert i å delta og bli medlem. For det andre ved at dere får vist dere frem for kommunen slik at den blir bedre kjent med hva ditt lag eller forening tilbyr av aktiviteter. Da åpnes også muligheten for at dere sammen oppdager fordeler av å inngå et nærmere samarbeid eller inngå partnerskapsavtaler.

Se forslag til innhold i samarbeids- og partnerskapsavtale på Frivillighet Norges nettsider ved å klikke på fanen Kurs & verktøy og deretter Veileder lokal frivillighetspolitikk.

- I tillegg kan en slik konferanse bidra til at dere oppdager muligheten for samarbeid og ressursutveksling mellom lag og foreninger. Et eksempel kan være kajakkklubben som låner ut sine kajaker til en annen forenings sommeravslutning mot at kajakkklubben får opplæring i bruk av sosiale medier eller i hvordan drive styrearbeid.
- Ovennevnte samarbeidsrelasjoner beskrives ofte som vinn/vinn-situasjoner. En vinn/vinn-situasjon er *når alle parter som er involvert i samarbeidet opplever at samarbeidet gir en merverdi eller på annen måte oppfattes som fordelaktig*. Slike situasjoner kan bare oppstå dersom man blir mer kjent med hverandre.
- I del 2 ble lokalpressen trukket frem som en aktør som kunne være interessert i å skrive om dialogen mellom frivilligheten og kommunen. Kan hende er lokalavisen også interessert i å opprette en egen frivillighetsspalte som er åpen for tekster og bilder fra lag og foreninger. Innholdet kan for eksempel handle om arrangementer, meninger eller historiske hendelser i kommunen der frivillige lag og foreninger er involvert.

I Klæbu kommune har samarbeid mellom frivilligheten og kommunen gjort at de har funnet hverandre på flere områder. For eksempel får idrettslaget gratis halleie mot at de stiller med tilsynsvakter. Bygdemuseet driftes ved at kommunen står for utgifter knyttet til materielle ting, mens museet ellers er drevet av Historielaget.

Fokus på rammevilkår

Hvis frivillighetspolitikken skal bidra til å skape vekst og utvikling for frivilligheten i din kommune, må den inneholde noen konkrete virkemidler. Dette kaller vi for rammevilkår. Den dialogen dere har etablert med kommunen bør etter hvert føre til at lag og foreninger får bedret sine rammevilkår. Rammevilkårene skal bidra til at frivilligheten skal kunne drive mer og bedre planlegging av sine aktiviteter og aktiv rekruttering av nye medlemmer. Under følger noen eksempler på slike rammevilkår.

- Mange kommuner har i sitt budsjett opprettet en eller flere tilskuddsordninger som lag og foreninger kan søke på. Frivillighetspolitikken bør inneholde virkemidler som gjør det enkelt å søke, gjerne ved å krysse av i et oversiktlig skjema som er lett å fylle ut og sende elektronisk. Frivillighet Norge arbeider for at frivilligheten bør få mer langvarig driftsstøtte til etablerte aktiviteter. Frivilligheten nyter stor tillit i Norge, og det enkelte lag og forening vet selv hvordan de kan skape aktivitet til beste for sine medlemmer og befolkningen generelt. Størrelsen på budsjettet til tilskuddsordningen bør gjenspeile størrelsen på den floraen av lag og foreninger som finnes i kommunen.
- Mange lag og foreninger har erfaring med å bli kateballer i det kommunale systemet når de tar kontakt med kommunen. Den kommunale frivillighetspolitikken bør derfor inneholde konkrete virkemidler som gir en enklere hverdag for frivillig virksomhet og mindre byråkrati. Dette kan for eksempel gjennomføres ved at kommunen har en kompetent person på sitt servicetorg som har ansvaret for å veilede og svare på alle spørsmål fra lag og foreninger.
- Mange lag og foreninger har ikke egne møtelokaler til å arrangere årsmøter eller større arrangementer og må leie av andre. Som en del av frivillighetspolitikken kan kommunen legge til rette for at frivilligheten har mulighet til å låne gratis møtelokaler. Møtelokalene må være utformet slik at de er tilgjengelig for alle. Dette innebærer tilrettelegging for grupper med spesielle behov, f.eks. hørselshemmede, bevegelsehemmede m.fl.

Intensjonen med rammevilkårene er å legge til rette for mer og bedre frivillighet. Det å etablere gode rammevilkår vil med andre ord være i både kommunens og frivillighetens interesse.

Nittedal kommune har utviklet en egen tilskuddsordning for partnerskapsavtaler med frivillige organisasjoner. Avtalene kan løpe over flere år og angir hva som forventes av partene. Men målet er ikke å bruke den til å “banke avtalen i hodet” på noen dersom noe går feil. Avtalen er en formalisering for å vise viktigheten av samarbeidet. “Når man gjør en slik avtale, kommer det i lokalavisa, man snakker godt sammen og det føles høytidelig og ordentlig.”

Norske Kvinners Sanitetsforening (NKS) i Lier har laget en avtale med Lier kommune om en beredskapsplan. Om en krise skulle ramme kommunen, har kommunen pålagt seg å ta kontakt med NKS, som i sin tur stiller sine lokaler og frivillige til disposisjon. Beredskapsplanen er utviklet sentralt i NKS og inneholder en oversikt over hva og hvordan NKS kan tilby hjelp. NKS dekker utgiftene til øvelser, og kommunen dekker utgiftene om situasjonen inntreffer.

Frivillighetspolitikk – også innad i kommunen

I denne veilederen har vi understreket at en helhetlig frivillighetspolitikk må legge til rette for alle typer lag og foreninger. I tillegg bør frivillighetspolitikken også gjenspeiles innad i kommunens egne planverk. Vi skal til slutt trekke frem et eksempel på dette.

- I Trondheim kommune må alle kommunale tjenester rapportere om kontakt og samarbeid med frivillige organisasjoner som en del av sin resultatrapporing. Det vil si at kontakt med frivilligheten etterspørres i kommunale handlingsplaner. Dette er én måte å oppmuntre alle deler av det kommunale apparatet til å tenke et større innslag av frivillig engasjement som en mulighet – innen i barne- og ungdomstiltak, i integreringspolitikken, i eldrepolitikken, i psykisk helsevern, i kultur- og idrettsaktiviteter, og i kommunalt planarbeid.

Slik blir frivilligheten mer synlig for alle som arbeider i kommunen. Men frivilligheten skal ikke overta eller erstatte kommunale ansvarsområder. Frivilligheten kan bidra med å skape en merverdi ved å være sosiale møteplasser som fremmer trivsel og helse, trygghet og vennskap samt kunnskap og forståelse – dersom det legges til rette for det.

Sluttord

Når to ulike sektorer møtes, møtes også to ulike kulturer. Det betyr at prosesser som oppstår som et resultat av dialogen mellom kommunen og frivilligheten, vil variere fra sted til sted. Frivilligheten kan selv påvirke prosessen ved å være bevisst om egen betydning. Frivillighetens engasjement, iderikdom og evne til å se muligheter og behov skaper en mer verdi for lokalsamfunnet som er uvurderlig for oss som samfunn. Dette gjør frivilligheten attraktiv og til en viktig nærmiljøbygger, sammen med kommunen.

Også ansatte i kommunen deltar i lag og foreninger. Likevel viser erfaringer at det kan være nyttig at kommunens ledelse og ansatte får større kunnskap om frivillig sektor. Kanskje bør det settes av egne opplæringsdager med tema som: Hva kjennetegner frivillig sektor, hvordan etablere formelle møteplasser og hvordan samarbeide med frivillig sektor? Frivillighet Norge kan tilby kommunene denne type opplæring.

Tips til videre lesning

Integrerings- og mangfolddirektoratet utarbeider et tipshefte for samarbeid mellom kommuner og frivillige organisasjoner. Tipsheftet skal bidra til å øke deltakelsen blant innvandrerbefolkningen i lokalsamfunnet.

KS utarbeider to idéhefter som berører frivillige organisasjoner i kommunene. Ett om innovative tiltak i kommunene som bygger på eksisterende samarbeid mellom frivillige organisasjoner og kommunen og ett om samarbeidet mellom frivillig sektor og kommunens pleie- og omsorgstjenester.

www.frivillighetnorge.no

Frivillighet Norge | St. Olavsgate 25 0166 Oslo | tel. 21 56 76 50
web frivillighetnorge.no | twitter @frivillighet

Frivillighet Norge 2013

Foto kapittelark:
Ula Tarasiewicz.
Frivillighet Norge.
Den Norske Turistforening.

Tekst: Bjørn Lindstad
Layout: Cathrine Einarsson
Produksjon: Copyco AS

FRIVILLIGHETNORGE

